

Mateja Rožanković
Sveučilište u Zadru

SVETOJERONIMSKA AFERA

Autorica ovog rada govori o aferi koja je izbila zbog Zavoda sv. Jeronima u Rimu, koji je postao predmet političke manipulacije i pokušaja uspostave velikosrpstva. Tako da se na kraju u jednoj hrvatskoj katoličkoj ustanovi uči srpski jezik i ćirilica, te da barski nadbiskup ima jednaka prava kao i hrvatski biskupi.

Ključne riječi: Zavod sv. Jeronima u Rimu, Svetojeronimska afera 1901. g.

1. UVOD

Činjenica je da su mi oduvijek bili zanimljiviji utjecaji svijeta na Hrvatsku, a posebice susjednih zemalja koji i danas imaju isti utjecaj kao i nekada u povijesti, nego sama hrvatska povijest. Za svoju naslovnu temu, donedavno nisam ni čula, ali sam znala da će spoj crkvenog, dakle katoličkog i pravoslavnog te hrvatskog i crnogorskog/srpskog biti zanimljiv.

Svoju sam temu u grubo podijelila u tri cjeline:

1. Zavod sv. Jeronima do afere
2. Svetojeronimska afera 1901. g.
3. razdoblje nakon afere i rad Zavoda do Prvoga svjetskog rata.

Također sam se dotakla nekih važnih osoba u cijeloj priči, a to su barski nadbiskup Šimun Milinović kao sredina između jednih i drugih (iako o njegovoj „sredini“ će kasnije biti riječi¹), zatim hrvatski (nad)biskupi Stadler i drugi, te crnogorska odnosno srpska strana predstavljena od ministra pravde u crnogorskoj vladi Luje Vojnovića.

2. ZAVOD SV. JERONIMA DO 1901. g.

2.1. Od nastanka Zavoda do prvih problema

Još od srednjeg vijeka, svaki je europski narod, pa tako i hrvatski, imao gostinjac i svratište u Rimu. Razlog je bio velika udaljenost i loša prometna povezanost u to doba pa su gostinjeci služili kao svratišta za odmor hodočasnika. U Rim se najviše hodočastilo na grobove sv. Petra i Pavla. U 15. st. u Rimu postoji hrvatska pobožna zajednica na čijem je čelu bio svećenik stonske biskupije Jeronim koji traži pomoć i dopuštenje za gradnju spomenutog gostinjca te bolnice. Članovi zajednice obnovili su dobivenu crkvicu sv. Marine te su je posvetili sv. Jeronimu „Najvećem Naučitelju u izlaganju Svetog pisma“¹. Oni su brinuli za hodočasnike te pomagali mladićima koji su se u Rimu pripremali za svećenički poziv.

Crkva sv. Jeronima 1566. g. dobila je kardinalski naslov od pape Pia V. Jedno od mnogobrojnih hrvatskih imena koja se spominju kao članovi bratovštine je ime Ruđera Boškovića koji je primao doživotnu rentu od bratovštine sv. Jeronima. Članovi su se smatrali

---

¹ J. Magjerec, 1953., 16.

vezom između hrvatskog naroda i Sv. Stolice te također i stalnim predstavnikom Hrvata u Rimu.

1790. g. papa Pio VI. ukida bolnicu koja je više puta bila zatvarana zbog nedostatka sredstava za rad te umjesto nje osniva „Hrvatski zavod sv. Jeronima“ koji se uskoro zatvara sve dok se hrvatski biskup Strossmayer nije založio za ponovno otvaranje krajem 19. st., no opet samo nakratko.

Nakon što je papa Siksto V. 1859. g. bulom *Sapientiam Sanctorum*¹ uz crkvu osnovao i Kaptol (koji se sastojao od prepozita, šest kanonika i četiri beneficijata) te spomenuo u dokumentu ilirsku naciju, počelo se postavljati pitanje koja to područja obuhvaćaju tzv. „ilirsku pokrajinu“ iz koje se mogu slati hodočasnici i kanonici u svetojeronimske ustanove. Ovo je pitanje bilo toliko delikatno da je zbog njega u drugoj polovici XVII. st. nastao spor pred sv. Rotom², najvišim crkvenim sudom u Rimu. Pitanje je bilo, obuhvaća li *provincia nationis Illyricae* Štajersku, Kranjsku i Korušku kako se u njima govori slovenski jezik, odnosno imaju li Slovenci pravo na svetojeronimske ustanove? Odluka je bila da se pod ilirskom pokrajinom u istinitom i pravnom smislu razumije Dalmacija, čiji su dijelovi Hrvatska, Bosna i Slavonija, a isključene su Koruška, Štajerska i Kranjska. Osim njih, ovom su odlukom isključeni i Hrvati oko Bara.³

Karta biskupija koje imaju pravo na Zavod sv. Jeronima
(J. Magjerec, *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu*, Gregoriana, Rim 1953., 42.)

¹ Isto, 21.

² Z. Grijak, 2009., 491.

³ Isto.

2.2. Određivanje imena Zavoda

O imenu budućeg Zavoda do odluke sv. Oca, mnogo se raspravljalo. Hrvatski Episkopat izražava mišljenje da se sačuva ono ime koje mu je dao papa Pio VI., a to je Hrvatski zavod zato što je to ime točno određivalo narod, a zbog čega je Zavod zapravo i osnovan. Prijedlog je također bilo ime *Slavenski Zavod*, no s tim se također nisu slagali budući da je bilo preopširno i obuhvaćalo i sjeverne Slavene koji sa Zavodom nisu imali nikakve veze, kao i južne, Slovence, Srbe i Bugare koji su imali još manje doticaja i prava na Zavod. Sljedeći prijedlog je bio Slavonski Zavod što je pak previše sužavalo budući da je Slavonija samo jedna velika pokrajina. Oko imena Ilirski Zavod podiglo se više prašine budući da je ilirsko ime, ime koje je izašlo iz uporabe te je naziv „ilirski“ etnički označavao samo Albance koji nikada nisu podizali Zavod. Dakle, jedino zadovoljavajuće je bilo spominjanje hrvatskog imena i pridjeva uz Zavod koji bi bio za svećenike hrvatskog jezika i podrijetla.

Kako je od 1870. g. pa nadalje, Ustanova sv. Jeronima bila pod posebnom zaštitom Austro-Ugarske, Sveta Stolica je unaprijed obavijestila vlade Beča i Pešte o namjeravanoj promjeni imena, no austrougarski poslanik grof Revertera kod Svete Stolice izjavio je da se ne slaže s hrvatskim biskupima i zatražio da se Zavod nazove „svetojeronimski“ umjesto „hrvatski“.⁴ Sveta Stolica smatrala je da je potrebno naznačiti u čiju se korist Zavod osniva pa je predložila još dodatak „za Hrvatsku naciju“ no na kraju je zbog velike osjetljivosti Nijemaca i Mađara na riječ „nacija“ promijenila naciju u narod da bi se na kraju dobio naziv *Collegium Hieronymianum* (Zavod sv. Jeronima) te dodano *pro chroatica gente* (za Hrvatski narod). Spomenuti grof poslanik također je naglasio da kod imenovanja rektora nije bitno da on bude nužno hrvatski i da nisu bitna ni relevantna mišljenja ni zagrebačkog ni zadarskog ni sarajevskog nadbiskupa. Također je tražio da u Upravnom vijeću Zavoda uvijek bude jedan član austro-ugarskog Poslanstva kod Svete Stolice. Ovime je više nego vidljivo kontroliranje Hrvatske te točnije Zavoda od strane Austro-Ugarske koja dakle ne dozvoljava Hrvatskoj da samostalno upravlja bilo čime.

2.3. Sastanak na Lokrumu

Hrvatski svećenici željeli su preustrojiti Zavod u zavod za mlade svećenike koji bi se mogao oduprijeti stranom političkom utjecaju i težnji Monarhije da se osnuje sjemenište za odgoj mladih hrvatskih klerika koji bi im ostali vjerni i lojalni.

Od samog početka austrijska se vlada borila da preuzme inicijativu i utjecaj nad Zavodom te da bude upravitelj Zavoda. Njena dvojna saveznica pak nema nikakvih pretenzija prema Zavodu, već predlaže da se hrvatski bogoslovi šalju u Zavod *Germanico-Hungaricum*⁵ u kojem su bogoslovi iz Hrvatske i Slavonije imali nekoliko zajamčenih mjesta. Kardinal Vanutelli koji je od 1889. do 1901. g. bio pokrovitelj Kongregacije sv. Jeronima, a postavljen od Svete Stolice imao je dobre odnose s austrougarskim političarima. To bi trebalo objasniti činjenicu da je pod pečatom tajne rekao jednom austrougarskom veleposlaniku koji je to dalje prosljedio svojoj vladi, da bi se svetojeronimski Zavod trebao preurediti u sjemenište za bogoslove jer bi tako mogao učinkovitije djelovati protiv nacionalnih tendencija u slavenskom kleru.

⁴ J. Magjerec, 1953., 45.

⁵ Z. Grijak, 2009., 490.

Biskupi shvaćaju da se moraju udružiti i zajedničkim se snagama preustrojiti svetojeronimsku ustanovu kako oni žele. Iz tog su se razloga 1897. g. sastali na otoku Lokrumu dubrovački biskup Josip Grgur Marčelić, vrhbosanski nadbiskup Josip Stadler, barski nadbiskup Šimun Milinović i kotorski biskup Frane Uccellini. Nadbiskup Josip Stadler prije sastanka napisao je sedam prijedloga i poslao svim (nad)biskupima koji imaju pravo na svetojeronimske ustanove da se usuglase i dopune prijedloge. Oni su se odnosili na:

1. dokidanje dotadašnjeg Kaptola i gostinjsca sv. Jeronima u Rimu
2. utemeljenje zavoda za svećenike/studente
3. imenovanje nekadašnjeg rimskoga klerika dubrovačkog kanonika Vincencija Palunka za ravnatelja zavoda
4. dodjeljivanje mirovina četvorici svetojeronimskih kanonika u iznosu razmjernom godinama njihove službe
5. da se svećenički kolegij (zavod) zove *Collegium Sancti Hieronymi Illiricorum* i da se u njega besplatno primaju svećenici/studenti.⁶

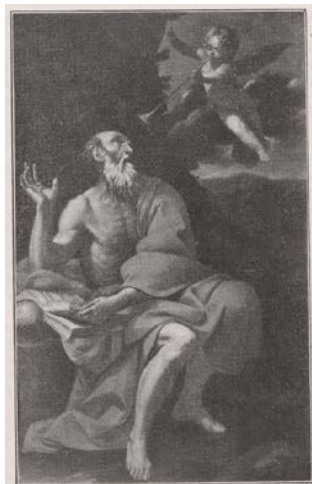
Gotovo svi hrvatski biskupi ovaj su lokrumski prijedlog prihvatili, a jedini je izuzetak bio zadarski nadbiskup Grgur Rajčević koji se izravno obratio Svetoj Stolici zalažući se da Austrija ima protektorat nad zavodom te da imenovanje poglavara bude od strane pape, a na prijedlog zadarskog, zagrebačkog i vrhbosanskog nadbiskupa. Također je istaknuo svoje smatranja da Barska nadbiskupija i buduća biskupija u Srbiji nemaju pravo na Zavod. Prijedlozi iz Lokruma poslani su u Rim, a najviše se ističe ne odustajanje od hrvatskog imena u nazivu zavoda.

Problemi oko rada zavoda trebali su biti riješeni 1901. g., točnije 27. lipnja kada je Sveta Stolica krenula s tiskanjem breve-a (apostolskog pisma) *Slavorum gentem* koje je imalo nadnevak 1. kolovoza 1901. g. te kada je papa Leon XIII. osnovao *Collegium Hieronymianum pro croatica gente* (Svećenički Zavod sv. Jeronima za Hrvatski narod) na koji imaju pravo samo biskupi zagrebačke, đakovačke, senjske, križevačke, zadarske, splitske, šibenske, hvarske, dubrovačke, kotorske, krčke, tračanske, porečko-puljske, vrhbosanske, mostarsko-trebinjske, banjalučke i barske biskupije.⁷ Na čelu Zavoda je rektor kojeg imenuje Sveti Otac, a njegovi pomoćnici vicerektor i duhovnik koje imenuje Kardinal na prijedlog rektora. Imovinom upravlja vijeće koje se sastoji od 5 članova. To su rektor, podrektor, duhovnik te još dvojica izvan zavodskog poglavarstva koje imenuje Pokrovitelj.

---

⁶ Isto, 492.

⁷ J. Magjerec, 1953., 40.

Slika sv. Jeronima

(J. Magjerec, *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu*, Gregoriane, Rim 1953., 109.)

2.4. Događaji neposredno prije izbijanja afere

Svetojeronimskoj aferi prethodilo je nekoliko događaja. Prvo je bilo uvođenje hrvatskog imena u naziv Zavoda, točnije točka I. koja je propisivala da se u svetojeronimski svećenički kolegij mogu primiti samo oni svećenici koji govore hrvatski i pripadaju hrvatskom narodu. Zatim točka IX., prema kojoj pravo slanja svećenika u Zavod imaju (nad)biskupi 17 dijeceza (nabrojanih u prethodnom poglavlju). Od tih 17, samo Barskom nadbiskupijom nije upravljao austrijski car, odnosno ugarski kralj, već se ona od 1878. g. nalazila u sastavu kneževine Crne Gore pod pravoslavnim vladarom. Ovo će biti još jedan od povoda svetojeronimske afere.

U ovu se priču uplela i novoosnovana Republika Italija koja je 1870. g. pripojila Vatikan i ujedinila se te se sada nastoji afirmirati i pokazati svoju moć uplevši se u aktualnu aferu. Osim Italije u aferu će ući i politike drugih zemalja, osobito Rusije. Sve je krenulo s provalom talijanskih iredentista, odnosno ujedinitelja Italije koji se žele domoći svih teritorija u kojima se govori talijanski jezik kao što su Istra, Trst, Trentino itd. koji smatraju da je Sveta Stolica tako reći nasjela na spletke hrvatskih biskupa i sad namjerava predati Ustanovu sv. Jeronima Hrvatima, dok prema njihovu mišljenju ona pripada samo Dalmatincima, bili oni Slaveni (Hrvati) ili Talijani.⁸ Štoviše, u Rimu je odmah osnovan Odbor dalmatinskih Talijana pod predsjedništvom novinara Tite Alačevića iako je žarište njihove borbe bilo u Trstu.

3. SVETOJERONIMSKA AFERA U RIMU 1901. g.

3.1. Talijanska provala

Odmah po donošenju apostolskog pisma *Slavorum gentem*, Talijani su cijeli slučaj iznijeli u javnost i novine, lukavo se prikazujući kao veliki borci za Italiju i njene interese žestoko ga napavši. No, ravnatelj Pazman već ga je poslao „Katoličkom tisku“ i „Vrhbosni“

⁸ J. Magjerec, 1953., 48.

koji su ga objavili jer, navodno, nije na vrijeme stigla obavijest o obustavi.⁹ Krenulo je fizičko nasilje za Zavod. Tito Alačević donio je odluku da će spriječiti otvaranje Zavoda te se odlučuje sa svojim Odborom na nasilno otimanje Ustanove na čijem je čelu bio zakoniti predstavnik Svete Stolice i hrvatskog Episkopata dr. Josip Pazman. Dana 29. kolovoza 1901. g. nasilno su provalili i zaposjeli teritorije te se sami proglasili članovima Bratovštine sv. Jeronima. Uputili su i brzojav talijanskom kralju i crnogorskom knezu kao zaštitnicima dalmatinskih Talijana, odnosno Srba te izvjesili talijansku zastavu na zgradi Zavoda. Naravno, kao posljedica, u Hrvatskoj je nastalo veliko ogorčenje, čak je u nekim dijelovima Dalmacije došlo do krvoprolića. Najprije ih je dr. Pazman pokušao mirnim putem zamoliti da napuste Zavod, a nakon njihova odbijanja obratio se sudu očekujući primjenu tzv. Zakona o garancijama prema kojem se talijanska vlada obvezala osigurati potpunu slobodu djelovanja crkvenih, kulturnih i obrazovnih ustanova na području Rima nakon ukidanja Crkvene države 1870. g.¹⁰

Na veliko iznenađenje i još veću nepravdu, tužba koju je dr. Pazman podnio protiv Talijana bila je odbijena. Sud je opravdao samo činjenicu da su Talijani upali na teritorij i opravdali krivnju za smetanje posjeda, no proglasili su je bespredmetnom, štoviše, talijanska je vlada prognala dr. Pazmana iz Rima, što je bio poraz i za hrvatski episkopat i za Vatikan.

U dalmatinskom *Narodnom listu*, tijekom kolovoza i rujna dosta se pisalo o aktualnoj aferi u Rimu te su Dalmatinci slali mnoga pisma potpore u Rim, koja su objavljena u spomenutom listu. Citiram nekoliko pisma naslovljena kao *Odjek iz Dalmacije proti otimačini zavoda S. Jeronima*:

Sliedimo priobćivanjem prosvjeda:

Ministru Goluchowskom – Beč: O hajdučkoj provali nekih bezvjeraca i narodnih odmetnika u naš hrvatski zavod u Rimu došli su neugodni glasovi i u ove naše vrleti, te kao žarki branitelji naših narodnih i vjerskih svetinja, dižemo iz ove nekad slobodne knežije naš glas proti tom grdnom nasilju i molimo vladu V.P., neka nastoji tomu nasilju stati čim brže i snažnije na kraj. Pučanstvo stare knežije Poljica.

Ministru Goluchowskom – Beč: Punim pravom ponosni, da naš mješćanin pokrenu blagoslovljeno djelo zavoda S. Jeronima u Rimu, prosimo, da odvažno obranite stoljetno pravo Hrvatske domovine naše. – Potomljani.

*Ministru Goluchowskom – Beč: proti ptovalnika Svetojeronimskog zavoda nedjelu prosvjedujuć, najsmjernije molimo V.P. za moćnu uspješnu zaštitu. – Selo Pakoštane kod Biograda.*¹¹

*Ministru Goluchowskom – Beč: Dušobrižnici i vjernici Dekanata varoša šibenskog najodrješitije prosvjedujuć proti hajdučkoj provali odrodjenih Dalmatinaca u svetojeronimski zavod u Rimu, mole V.P., da zaštiti i obrani onu svojinu i svetinju hrvatsku. Otac Ante Bilonić, nadžupnik.*¹²

Sva pisma potpore koja su pisana direktno u Rim, kardinalima, pisana su na latinskom. Uprava imovine povjerena je jednom austrougarskom poslaniku kod Vatikana, grofu Kronbergu, čime su Mađari uspjeli u svojoj nakani da se odgodi preuređenje Zavoda sv. Jeronima. Također su uspjeli u tome da se imenuje rektor strane narodnosti, a jedino što im je

⁹ R. Perić, 1999., 117.

¹⁰ Z. Grijak, 2009., 494.

¹¹ *Odjek iz Dalmacije, Narodni list*, Glasilo za interese hrvatskoga naroda, godina XL., broj 76., Zadar, subota, 21. rujna 1901.

¹² Isto, broj 78., Zadar, subota, 28. rujna 1901.

još preostalo je da zavodu preotmu hrvatsko ime za što će se i dalje zalagati. Kako bilo, zavod je bio u rukama Ugarske i austrougarska vlast nastoji što manje komunicirati s članovima bratovštine.

Što se tiče javnosti, ona se sve više upoznaje s aktualnim problemom i počinje shvaćati kako su samoprovani Dalmatinci zapravo Italo-Srbi s vlastitim interesima pa polako počinju podupirati Svetu Stolicu i pisati u njezinu korist.

3.2. Uplitanje Crne Gore u aferu

Crna Gora nikada nije imala prava na Zavod sv. Jeronima budući da je još 1656. g. određeno koje hrvatske biskupije imaju pravo na Gostinjac sv. Jeronima u Rimu iako su se vodili istim osjećajima i narodnom svijješću kao njihovi susjedi Dubrovčani, Kotorani i Hercegovci. Iz tog su se razloga obratili Svetoj Stolici s molbom da se svetojeronimska prava protegnu na njih, no Kongregacija im je odgovorila da barsko područje nikada nije imalo pravo na Ustanovu sv. Jeronima pa tako nemaju ni Crna Gora ni barska nadbiskupija. Ipak, budući da su oni Hrvati i katolici, primalo ih se u Gostinjac, Bratovštinu i sam Kaptol. Nakon toga, hrvatski episkopat ih je ponukao da zamole Vatikan da se Ustanova sv. Jeronima protegne i na dio Barske nadbiskupije između Skadarskog jezera i mora. Tako je i barska nadbiskupija unesena u *Slavorum gentem* riječima *Postremo Archiepiscopus Antibarensis* (Na koncu barski nadbiskup).¹³

Nisu mogli ni slutiti da će ovaj čin dovesti do tolikih spletki od strane crnogorske diplomacije da će doći u pitanje i sam opstanak ove jedine hrvatske ustanove izvan Hrvatske.

Ono što je Crna Gora tražila bilo je da se u *Slavorum gentem* doda neki naslov vezan uz Srbe koji bi dobili izvjesna prava na zavod.

Početak studenog 1901. g. posebna crnogorska delegacija s barskim nadbiskupom Šimunom Milinovićem i ministrom pravde u crnogorskoj vladi, Lujom Vojnovićem, dolazi u Rim.

To se Austro-Ugarskoj nikako ne sviđa jer se boji da bi Crna Gora mogla privući i grupe nezadovoljnih katolika iz Monarhije pa je osnovala Slavenski komitet preko kojeg je kao prijateljski surađivala s Italijom, a kako bi zajednički završile s pitanjem Zavoda sv. Jeronima. Ovaj je potez doveo u neprilike Svetu Stolicu koja je Austro-Ugarsku smatrala zakonitim zaštitnikom Zavoda, a prethodno navedenim činom, Zavod je lišen prava eksteritorijalnosti. Krajem studenog 1901. g. i talijanska je vlada priznala austrougarsko pokroviteljstvo nad Zavodom i predala upravu imovine austrougarskom poslaniku. Monarhija je, ne obazirući se na postojanje Bratovštine, preuzela prava nad dobrima Svetojeronimskog zavoda te Bratovštinu smatrala ukinutom kako bi ju mogla zamijeniti već spomenutim Slavenskim odborom. Radije je prihvatila prijateljstvo s talijanskom vladom nakon čega se i Sveta Stolica počela pribojavati za svoj opstanak. Da je Sveta Stolica priznala talijanskoj vladi odobravanje statuta sv. Jeronima, to bi značilo da se odriče jurisdikcije nad sjemeništima, akademijama, zavodima i crkvenim ustanovama, a što joj je zajamčeno Zakonom o garancijama. Nadalje, talijanska vlada nikako nije htjela prihvatiti da je stara „Ilirska ustanova sv. Jeronima“ isto što i „Zavod sv. Jeronima za hrvatski narod“ te nije htjela priznati da eksteritorijalnost priznata Ustanovi još 1870. g., jednako vrijedi i za Zavod.¹⁴

¹³ J. Magjerec, 1953., 52.

¹⁴ Isto, 57.

Crnogorska misija najviše se borila da postigne ista prava za Srbo-katolike u Crnoj Gori i susjednim srpskim područjima kao što su ih prema *Slavorum gentem* imali Hrvati. Istaknuo je da su ta prava ranije bila priznata barskom nadbiskupu, a da su u apostolskom pismu ta prava okrnjena te da je 1886. g. Crnoj Gora priznata puna neovisnost na vjerskom području. Ovime je dao do znanja da se Crna Gora neće zadovoljiti samo promjenom naziva Zavoda već će tražiti i udio u njegovu upravljanju.¹⁵ Dakle, tražili su da se u naslov Zavoda uz *pro croatica gente* doda *et pro serbica gente* ili umjesto svega *pro Slavis Meridionalibus*.¹⁶

U svemu ovome, bitno je spomenuti i fenomen Srbo-katolika. Srbi-katolici se najviše vežu uz Dubrovnik i njegovu okolicu, točnije uz bogato dubrovačko plemstvo koje je prihvatilo Karadžićevo poistovjećivanje štokavštine i srpstva te nametanje srpskoga nacionalnog identiteta na stanovnike Dubrovnika i okolice. Katolici su u Crnoj Gori prvenstveno bili Albanci i Hrvati. Stoga je austrougarski konzul izvješćem iz Bara, obavijestio austrougarskog ministra vanjskih poslova o neosnovanosti tvrdnje u postojanje Srba-katolika u Barskoj nadbiskupiji ili pak postojanje istih u Albaniji.

3.3. Uspjesi Crne Gore i hrvatska reakcija

Audijencija kod pape Lava XIII. protekla je vrlo žustro i potpuno promijenila prvotnu zamisao Svete Stolice, a ta je bila protivna crnogorskim zahtjevima. Radilo se o tome da je ministar Vojnović saznao za ovu nepovoljnu odluku po Crnogorce određenu na Kongregaciji kojom je predsjedao državni tajnik Svete Stolice, kardinal Rampolli. Upravo je on bio zaslužan za potpuni preokret jer je simpatizirao Crnu Goru, te je bio nenaklonjen Dvojnoj Monarhiji. Naravno da je i Vojnović po saznanju odmah reagirao i sastao se s Rampollijem koji mu je tada još rekao da se naziv *pro croatica gente* neće zadržati već da se predlaže jugoslavenski naziv. Na to je Vojnović pristao, ali i zatražio isključivi austrijski protektorat nad Zavodom. Također je naglasio da ima potporu ruskih poslanika Nelidova i Gubastova.¹⁷

Crnogorska misija otvorila je pitanje narodnosti između Srba i Hrvata, a unutarnje pitanje Bratovštine dignula na međunarodnu razinu. Papa Leon XIII. tada je poslao pismo svih hrvatskim biskupima s upitom hoće li pristati na to da se udovolji Crnoj Gori i nadopuni naslov.

U Hrvatskoj je nakon vijesti o spletkama i lukavim diplomatskim potezima da se spriječi spominjanje hrvatskog imena u službenom nazivu zavoda za svećenike, došlo do vala velikih prosvjeda, što je odjeknulo i u cjelokupnom tisku.

(...) kad bi naši protivnici bili iskreni, kad bi se oni to jest borili za dalmatinstvo, danas bi svom dušom pristali uz provalnike. Što između njih ima osoba najproblematičnije moralne vrijednosti u svakom pogledu, to talijanaše ne bi smjelo smetati. Njihovo glasilo poznavalo je Pjerotića, koga zove Alačevićim zloduhom, onda kao što ga poznaje i danas. Alačević u pismu, upravljenom talijanaškom glasilu u Zadru, piše, da je on radio za Dalmaciju i da mu je samo ova bila na pameti, bez ma koje bilo stranačke primjese. (...) Jasno je dakle, da se ne radi o dalmatinstvu i hrvatstvu, nego o hrvatstvu i iredentizmu. Jasnije nije moglo biti, ako se uvaži da papin breve nije uvadjao nikakovu novost pogledom, ako tako možemo reći, na narodnost zavoda, kad je kaptol zavoda baš i u ovo najnovije doba imao kanonika iz svih hrvatskih zemalja. (...) Doviknut će nam se da denunciramo. Navikli smo i tim klevetama,

¹⁵ Z. Grijak, 2009., 496.

¹⁶ J. Magjerec, 1953., 57.

¹⁷ Z. Grijak, 2009., 499.

kojima bi naši protivnici htjeli da se brane, ne imajući dobrih razloga. Ne, mi ne denunciramo: mi jedino branimo hrvatsku narodnost ove naše Dalmacije, mi branimo naša prava i naše svetinje. (...) Dalmatinstvo naših protivnika plašt je jedino za njihovo talijanstvo, ili bolje: za njihov iredentizam. Taj plašt se mora razderati. Dalmatinstvo će se spasiti jedino pod okriljem hrvatske države. Jedino u krilu ove, Dalmacija će biti cienjena i ljubljena.

Nakon ovakvog raspoloženja hrvatske javnosti, hrvatski Episkopat se pribojavao da ne dođe do težih posljedica te se odlučio poslati u Vatikan dr. Josipa Stadlera, sarajevskog nadbiskupa koji će braniti zahtjeve hrvatskog naroda. Uz Stadlera, poslana je i spomenica u kojoj se moli Svetog Oca da *Slavorum gentem* ostane nepromijenjen, da se čuva hrvatsko ime Zavoda, a ako bi se pak baš moralo mijenjati ime, da Hrvati pristaju da se u službeni naziv koji glasi Zavod sv. Jeronima za hrvatski narod dodaju riječi „i za Srbe katolike barske nadbiskupije“.¹⁸

Što se pak tiče crnogorske strane, Vojnović je dobio oprečna mišljenja o tome na koji naziv smije pristati. Crnogorski knez Nikola ovlastio ga je da može pristati na naziv *jugoslavica gente*, ako ne uspije izvojevati naziv *pro croatica et serbica gente*. No crnogorski ministar vanjskih poslova Vuković, nije se s time složio, štoviše inzistirao je na neprihvaćanju ničeg drugog osim spominjanja srpskog imena kao općeg u naziv Zavoda sv. Jeronima. U *Memorandumu* su kojeg su poslali, naveli da osim naziva *pro croatica et serbica gente* žele da Barska nadbiskupija bude predstavljena u upravnom vijeću Zavoda s jednim članom koji će biti u Rimu. Zatim žele sva prava i beneficije koje imaju i druge dijeceze bez ikakvih ograničenja te poseban prostor za učenje ćirilice srpskog jezika i ćirilične književnosti.¹⁹

Ovo zadnje napisano prema mojem mišljenju predstavlja vrhunac srpske težnje da dobije i zavlada nečime što je iz korijena hrvatsko te prikazuje koliko podcjenjuju hrvatski narod, a i sam Vatikan. Nadalje, očito je da je Vojnović otišao i korak dalje tako što je pod Srbo-katolicima ostalih šesnaest dijeceza podrazumijevao i Hrvate posebice iz Slavonije i Dubrovnika, a u skladu s Karadžićevim shvaćanjem da su svi štokavci Srbi. U Srbo-katolike je uveo i Bosnu i Hercegovinu koja se u crnogorskim dokumentima povezanim sa svetojeronimskom aferom, a koji su bili upućeni Svetoj Stolici, odavno naziva srpskom zemljom.²⁰ Ovo je prava slika nade crnogorskog kneza Nikole kako će u budućnosti izgledati njegova dinastija.

I Barski nadbiskup Šimun Milinović pokušao je pridonijeti crnogorskim željama tako što je tražio od Svete Stolice pravo srpskog primasa, no nije mu uspjelo budući da je tražio i jurisdikciju koju nije imao niti jedan biskup.

Sva daljnja Vojnovićeva nastojanja u vezi sa svetojeronimskom aferom odnose se na pokušaje promicanja velikosrpske ideje na područje hrvatskih zemalja te Bosne i Hercegovine. Sveta Stolica nikako nije htjela priznati postojanje Srbo-katolika izvan Barske nadbiskupije, a također ni njihova prava budući da bi to moglo dovesti do sukoba s Austro-Ugarskom te pokrenuti lavinu sukoba većih razmjera na području Balkana.

¹⁸ J. Magjerec, 1953., 58.

¹⁹ Z. Grijak, 2009., 501.-502.

²⁰ Isto, 503.

Slika nadbiskupa u Rimu

(J. Magjerec, *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu, Gregoriane, Rim, 1953., 55.*)

3.4. Preokreti u Svetojeronimskoj aferi

O preokretima o stajalištima Svete Stolice i Crne Gore, do kojih je došlo tijekom 1902. g., nema dovoljno podataka koji bi jasno razjasnili zašto Sveta Stolica odjednom više nije bila spremna prihvatiti ni srpsko, a ni jugoslavensko ime, koje je nedavno sama predlagala. Također nedostaje podataka zašto se crnogorska vlada najednom počela zauzimati za jugoslavensko ime, a donedavno je pristajala i inzistirala samo na srpskom imenu.

No, vrlo je bitno opisati međunarodni upliv u aferu. Treba spomenuti da su ove crnogorske težnje dobile potporu Rusije i Francuske te također Srbije koja je osobito pažljivo pratila zbivanja oko afere. Usput rečeno, od Kraljevine Srbije, Vojnović je u *Promemoriji* iz 1901. g. tražio da pomogne u unošenju srpskog imena u naslov Zavoda i srpski veleposlanik u Rimu za to se i založio, ali bez uspjeha.

Što se pak tiče Francuske i Rusije, one su pak provodile malo višu politiku na međunarodnom nivou i obje su bile protivnice Trojnog saveza. Zato je njihovo uplitanje u svetojeronimsko pitanje bilo dosta opasno za Austro-Ugarsku kojoj bi se znatno oslabio položaj da su Crnogorci, rodbinski povezani s Talijanima, izvukli Talijane iz Trojnog saveza. Stoga Monarhija, pristaje na neke kompromise, a da bi se približila Italiji osnovala je već spomenuti Slavenski odbor i prihvatila tumačenje talijanske vlade da je breveom ukinuta svetojeronimska bratovština i da je osnovana nova ustanova. Ovdje se naravno direktno suprotstavila hrvatskom Episkopatu, ali i svojem ranijem mišljenju da bratovština formalno i pravno i dalje postoji. Ono s čime su Crna Gora i Italija definitivno nagovorile Monarhiju i Svetu Stolicu na kompromise, bila je crnogorska prijetnja otkaza konkordata te to što Italija nije dozvolila da se svetojeronimska imovina uknjiži pod hrvatskim imenom. Ovo su bili preduvjeti za stvaranje sporazuma između Svete Stolice i Crne Gore u ožujku 1902. g.

Vojnović je o aktualnim događajima obavijestio kardinala Rampollija u *Promemoriji* iz ožujka 1902. g. u kojem su izloženi ultimativni crnogorski zahtjevi koji su potpuno oprečni onoj *Promemoriji* iz prosinca 1901. g. U ovoj novijoj kroz nekoliko je točaka navedeno Vojnovićevo stajalište. Tako odmah na početku ističe da Crna Gora najviše drži do naslova *pro Slavis Meridionalibus*²¹, a zatim da je crnogorska vlada nagovorila protektora Zavoda Vannutellija da odustane od protivljenja južnoslavenskom imenu, najvjerojatnije zbog toga što se i Austro-Ugarska protivi južnoslavenskom imenu vidjevši u njemu političke manipulacije.

U ožujku 1902. g. potpisan je, dakle, ugovor između Svete Stolice i Crne Gore glede svetojeronimskog pitanja. Sveta Stolica se obvezala promijeniti naslov brevea *Slavorum gentem* tako da će u naslov vratiti ilirski naziv pod kojim se podrazumijevaju katolički južni Slaveni označeni u apostolskom pismu. Barskom nadbiskupu priznata su sva prava i beneficije koje na temelju statuta ustanove uživaju ostali prelati. Nadalje, omogućeno mu je da, s hrvatskim biskupima, delegira jednog člana u upravu Zavoda, a potvrđeno mu je i pravo da svećeniku koji dolazi iz njegove nadbiskupije naredi učenje srpskog jezika i ćirilice.²²

Crnogorci su dakle uspjeli u svojoj nakani oko svetojeronimske afere, uspjeli su ukinuti samo hrvatsko ime, no s obzirom na njihova očekivanja koja su bila puno dalja, njihov diplomatski uspjeh nije potpun. Nisu dakle uspjeli nametnuti samo srpsko ime, a nisu ni uspjeli u tome da barski nadbiskup dobije titulu primata Srbije, niti u onom krajnjem dometu kneza Nikole da preko svetojeronimske afere Crna Gora bude središte srpskog ujedinjenja i dominantna država na Balkanu.

Slijedi članak kojeg je prenio Narodni list o reakcijama iz Francuske, točnije iz časopisa L'Univers na događaje oko Svetojeronimske afere:

(...) Talijansko novinstvo proglasilo je naše iredentiste izdajicama, a zastupnik „Barzilai, jedan od protagonista afere, zaprijeti, da će interpelirati vladu i da će ju zapitati, kakove mjere misli uporabiti, da se Italija oslobodi jedne čete skitalica. Nakon što je resumirao sve doživljaje svetojeronimske afere, francuski dopisnik veli, da je postupak ove „jadne čeljadi“ pobudio indignaciju kod svih poštenih ljudi u čitavoj Italiji. (...) Dopisnik završava veleći, da je talijanska revolucija zgrnula pod samim podnožjem stolice S. Petra neku gadnu gamad, koja je od sramote po Italiju i po čitavo čovječanstvo.²³ Nakon toga u novinama slijedi komentar novinara koji Narodnog lista koji komentira: (...) Samo je škoda, da Francuzi ne idu tražiti viesti o malim narodima na izvor, već se služe posrednim vodovodima, a pošto su ti vodovodi često u rukama naših neprijatelja, to se obično događa, da se kroz njih štošta infiltrira, što je nama nepoćudno.²⁴

4. IZDAJA OBITELJI VOJNOVIĆ TE HRVATSKA REAKCIJA NA LUJEVO DJELOVANJE

Čin promjene naziva iz hrvatskog u ilirski, u Hrvatskoj je doživljen kao negacija hrvatstva i nacionalnih nastojanja. Također su se osjećali poniženima što ih je izdala upravo obitelj Vojnović koja je do Luje bila izrazito katolički orijentirana obitelj. Lujev otac Kosto,

²¹ Z. Grijak, 2009., 505.

²² Isto, 507.

²³ Pitanje S. Jeronima i Francuzi, *Narodni list*, Glasilo za interese hrvatskoga naroda, godina XLI., broj 10., Zadar, subota, 1. veljače 1902.

²⁴ Isto.

bio je sudionik Prvoga hrvatskoga katoličkog kongresa u Zagrebu 1900. g. i dobar prijatelj biskupa Strossmayera. Osim toga, bio je zastupnik u Dalmatinskom saboru i imao veliki utjecaj u narodnom pokretu u Dalmaciji te sjedinjenju Dalmacije s Hrvatskom. Njegov pak sin Luj o imao je utjecaja u srpskim političkim krugovima i ugled mu je iznimno porastao za trajanja svetojeronimske afere.

Vojnoviću je iz Hrvatske pristiglo više pisama od kojih je značajno bilo ono stiglo 1908. g. iz Pule u kojem nepoznati autor govori o tome kakvih nakon afere Vojnovića opisuje Dušan Preradović, sin poznatog Petra Preradovića. Taj anonimac u pismu piše: (...) *On mi reče, da on, jedan Preradović, neće i ne može s Lujom Vojnovićem da obći, jer da je taj Vojnović protiv tradicije svoje obitelji, koju on, Preradović tako izvanredno cijeni, nas Hrvate izdao. Da si Ti, veli, najveći naš neprijatelj prigodom Jeronimske afere naša prava dozvolio da okrnje, da si protiv nas u vrijeme kada je borba između Srba i Hrvata najljuće bjesnila svim mogućim oružjem protiv Hrvatsva ustao.* (...) ²⁵

Hrvatski biskupi odgovorili su *Promemorijom* koju je sastavio nadbiskup Stadler u ožujku 1902. g. i pročitao je na audijenciji pred papom. Istaknuo je da je pojam „ilirski“ zastario i da se nije smjelo popustiti ni pred austrougarskom ni pred crnogorskom diplomacijom te da neki Hrvati taj čin smatraju prijelazom na pravoslavlje, a svi žele novu Ustanovu s nazivom *pro croatica gente*. ²⁶

Austro-Ugarska je otišla toliko daleko da je, čuvši o Stadlerovoj *Promemoriji* tražila od Stadlera da se za sve ispriča. Stadler to i čini, poslavši pismo papi i Rampolli u kojima izražava ljubav prema Svetoj Stolici i prikazuje alarmantno stanje u Hrvatskoj. Nakon toga, Rampolli mu vraća pismo u kojem tvrdi da je papa na svoju ruku vratio staro ime Zavoda. ²⁷ No Zavod je tek 1971. g. dobio svoje hrvatsko ime, nakon još puno žrtvovanja i ponižavanja od strane Hrvata i Stadlera.

Zavod sv. Jeronima

(J. Magjerec, *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu*, Gregoriana, Rim, 1953., XV)

5. BARSKI NADBISKUP ŠIMUN MILINOVIĆ

Njegova je uloga u svetojeronimskoj aferi bila u najmanju ruku, nezahvalna. Nije radio protiv Hrvata, ali se nije ni mogao oduprijeti velikosrpskim težnjama koje su se ispoljavale preko barske nadbiskupije i njegovih leđa. Hrvatske biskupije bile su ogorčene na njega, nitko s njime nije razgovarao. Jedino s kime je prijateljevao i pisao mu pisma bio je

²⁵ Z. Grijak, 2009., 512.

²⁶ R. Perić, 1999., 119.

²⁷ Isto.

hrvatski povjesničar Tadija Smičiklas. U jednom od pisma navodi kako je dva mjeseca pisao Zavodu sv. Jeronima da mu pošalju knjige budući da je bio član Zavoda, no odgovora nikad nije bilo. Biskup Milinović je radije šutio nego pokušao opravdati svoje postupke. Tadija, iako prijatelj, najviše mu je zamjerio što je u Rimu pristao zagovarati interese Crne Gore. Hrvatskom je pak biskupu Strossmayeru, Milinović pisao i opravdavao se kako se nije uspio snaći u toj zahtjevnoj situaciji. Za Luju Vojnovića nije nalazio nikakvo opravdanje, jer kako piše u pismu, bilo je očito da zastupa interese Crne Gore u svetojeronimskom pitanju. Milinović se dalje brani da nije imao posebno velike mogućnosti djelovanja u izaslanstvu kojim je djelovao prosrpski raspoložen Vojnović.²⁸ Nadalje govori kako se bojao ugrožavanja konkordata iz 1886. g., i smjenjivanja s pozicije barskog nadbiskupa ukoliko odbije postati članom crnogorskog izaslanstva. No, kad je u Cetinju prisiljen zagovarati crnogorsko-srpske odnose, Milinović je tražio od Vatikana da prekine konkordat s Crnom Gorom, no bilo mu je odbijeno. Kad je od strane kneza Nikole bio pozvan u Nikšić, predložio mu je da se uz hrvatski naziv dometne *pro catholicis Serbis Archidioecesis Antibarensis*. To je zadovoljilo kneza samo nakratko, jer kako znamo ubrzo je inzistirao na spominjanju srpskog imena. Milinović u pismu Smičiklasu također navodi podatke u kojima potkrepljuje pretpostavke dubrovačkog biskupa Marčelića da je u stvaranju crnogorskog izaslanstva i njegovu upućivanju u Rim sudjelovala ruska vlada preko svojih diplomatskih predstavnika na Cetinju, nastojeći time preko Crne Gore osnažiti svoj utjecaj na Balkanu.²⁹

Sada pak Tadija piše da Milinović vjerojatno nije bio svjestan da pristankom na ulazak u crnogorsko izaslanstvo postaje suodgovornim za sve što se kasnije događalo u aferi. Osim toga, Milinović je bio uvjeren da će uz srpske, moći zastupati i hrvatske interese, no očito je bio naivan. O uvođenju srpskog imena, Milinović je obavijestio Strossmayera kojeg je pokušao nagovoriti na zauzimanje za jugoslavenski naziv, pogriješno pretpostavljajući da Strossmayer dijeli njegovo mišljenje. No, on se više od svega zalagao za naziv *pro croatica gente* budući da je u jugoslavenskom nazivu vidio promidžbu Srbije kao hegemonijalne cjeline, a ne afirmaciju hrvatstva kao središta južnoslavenskog okupljanja, a kojem je on težio.

Kada se Milinovića uspoređuje s ostalim crkvenim hrvatskim velikodostojnicima, očito su oprečne razlike, najprije u tome što su crnogorski i hrvatski zahtjevi u svetojeronimskoj aferi bili potpuno oprečni, a biskup Milinović je planirao zastupati i jedne i druge, odnosno, zajedno s Vojnovićem zastupao je srpske interese. U talijanski su tisak prodrle vijesti da se Milinović jasno priklonio crnogorsko/srpskim pogledima u svetojeronimskom pitanju. Također, u nekom drugom talijanskom tisku, pisalo je da Milinović daje potporu srpskom utjecaju u Zavodu samo zato da bi zadržao svoj položaj barskog nadbiskupa, a također se pisalo da je bio među trojicom potpisnika peticije upućenoj papi protiv „kroatizacije“ Zavoda sv. Jeronima.³⁰

Očito je dakle, a tako je pisao i Tadija Smičiklas, da se biskup Milinović nije snašao i da nije bio dorastao cijeloj toj složenoj situaciji, a tome je još više pridonijela izloženost biskupa različitim pritiscima i ucjenama crnogorskih vlasti.

²⁸ Z. Grijak, 2009., 512.

²⁹ Isto, 515.

³⁰ Z. Grijak, 2009., 517.

5. ZAVOD SV. JERONIMA NAKON AFERE, DO POČETKA PRVOG SVJETSKOG RATA

Velika želja pape Leona XIII. da vidi konačno otvorenje Zavoda nije postignuta ni nakon promjene imena Zavoda. Naime, austrougarsko poslanstvo činilo je sve da ne dođe do ostvarenja odluka iz breve-a. Sve do Prvoga svjetskog rata, Monarhija upravlja imovinom bez prekida.

Po odlasku dr. Pazmana iz Rima, upraviteljem crkve sv. Jeronima imenovan je bivši kanonik ukinutog Kaptola, Mons. Andrija Friš. Nakon što je 1906. g. umro, bečko ministarstvo imenuje na to mjesto jednog Talijana. Usprkos tome, hrvatski episkopat šalje dr. Karla Horvata, nakon njega dr. Janka Borkovića, a sve sam da se ne zaboravi na otvaranje Zavoda i na mlade svećenike kojima dr. Horvat počinje dijeliti stipendije, ali uz uvjet da žive u nekom drugom rimskom Zavodu.

U vrijeme upravljanja dr. Borkovića dolazi do toliko željenog otvaranja Zavoda i to sa samo dva pitomca, a do kraja godine stigao je i treći. Postoji informacija da ih je do rata, odnosno 1915. g. bilo osmero.³¹

6. ZAKLJUČAK

Zavod sv. Jeronima nastao je 1790. g. u Rimu nakon što je papa Pio VI. ukinuo bolnicu koja je postojala uz crkvu koja je posvećena sv. Jeronimu, a koja je služila kao svratište i boravak za hodočasnike koji su iz dalekih krajeva putovali u Rim. Bolnica je više puta bila zatvarana zbog nedostatka sredstava za rad te se umjesto nje osniva „Hrvatski zavod sv. Jeronima“.

Hrvatski svećenici željeli su preustrojiti Zavod u zavod za mlade svećenike koji bi se mogao oduprijeti stranom političkom utjecaju i težnji Austro-Ugarske Monarhije da se osnuje sjemenište za odgoj mladih hrvatskih klerika koje bi bilo njima podređeno. Zbog toga je održan sastanak na Lokrumu na kojem su prisustvovali dubrovački, vrhbosanski, barski i kotorski biskup, a kako bi zajednički preustrojili svetojeronimsku ustanovu. Nakon što su zaključke svoje sjednice poslali u Rim, Sveta Stolica je izdala breve (apostolsko pismo) te je 1. kolovoza 1901.g. papa Leon XIII. osnovao *Collegium Hieronymianum pro croatica gente* (Svećenički Zavod sv. Jeronima za Hrvatski narod) na koji ima pravo 17 (nad)biskupija u koje je uključena i barska, zbog koje će indirektno izbiti svetojeronimska afera.

Afera počinje s upadom talijanskih iredentista koji ne žele spriječiti otvaranje zavoda, a koji su zapravo Italo-Srbi, a za sebe lažno govore da su Dalmatinci. Hrvati su protiv njih podigli optužbu koja je na opće čuđenje odbijena, a uprava imovine povjerena je austrougarskom poslaniku.

Zatim se javljaju Crnogorci koji žele da se breve odnosi i na njih, odnosno barsku nadbiskupiju što Vatikan odbija. No, na poticaj hrvatskog Episkopata, barska nadbiskupija je ipak uspjela postići ulazak u *Slavorum gentem*. Ovo je najveća ironija hrvatske priče, budući da su im zaboli nož u leđa kako Hrvati nisu mogli ni zamisliti. Crnogorska delegacija dolazi u Rim, a Lujo Vojnović se koristi svim mogućim trikovima i političkim malverzacijama kako bi oduzeo Hrvatskoj pravo na Zavod, kako bi mu promijenio ime i stavio ili barem nadodao srpsko ime. Svetojeronimski Zavod ni kriv ni dužan postao je predmetom političke

³¹ J. Magjerec, 1953., 60.

manipulacije i pokušaja uspostave velikosrpstva. U nakani su djelomično uspjeli, uspjevši nagovoriti Svetu Stolicu da vrati stari ilirski naziv, barski nadbiskup imao je sva prava kao i hrvatski biskupi i ono što nikako nisu trebali postići, a jesu je to da se u jednoj hrvatskoj katoličkoj ustanovi dozvoli učenje srpskog jezika i ćirilice.

7. LITERATURA

- GRIJAK, Z., 2009., Barski nadbiskup Šimun Milinović (1886 – 1910) i svetojeronimska afera, *Hrvatsko-crnogorski dodiri / crnogorsko-hrvatski dodiri: identitet povijesne i kulturne baštine crnogorskog primorja*, Matica hrvatska, Zagreb
- MAGJEREC, J., 1953., *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu*, Gregoriane, Rim
- PERIĆ, R., 1999., Nadbiskup Stadler i Sveta Stolica, *Josip Stadler - Život i djelo*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo
- Odjek iz Dalmacije, *Narodni list*, Glasilo za interese hrvatskoga naroda, godina XL., broj 76., Zadar, subota, 21. rujna 1901.
- Pitanje S. Jeronima i Francuzi, *Narodni list*, Glasilo za interese hrvatskoga naroda, godina XLI., broj 10., Zadar, subota, 1. veljače 1902.

8. IZVORI

- MAGJEREC, J., 1953., *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu*, Gregoriane, Rim

Mateja Rožanković

University of Zadar

Department of History

The St. Jerome's affair

Abstract

The paper is divided into three units: *the St. Jerome's Institute to the affair, the St. Jerome's affair in 1901 and the period after the scandal(the affair) and the work of the Institute until the First World War*. Some important people are mentioned in the whole story, such as: Archbishop of Bar Simon Milinovic, Croatian (arch) bishops Stadler and others, as well as Montenegrin, that is Serbian side presented by the Minister of Justice in Lujo Vojnović's Montenegrin government. St. Jerome's Institute was created in 1790 in Rome after Pope Pius VI. abolished the hospital which was next to the church that was dedicated to St. Jerome. For the purpose of reorganization of St. Jerome's Institute in 1987 bishops from Dubrovnik, Bar, Kotor and Vrhbosanski gathered on Lokrum. Based on the conclusions made on the session in Lokrum, the Holy See issued breve (Apostolic Letter) and on 1st August 1901, Pope Leo XIII. founded *the Collegium Hieronymianum croatica* Ghent (Clerical office of St. Jerome for the Croatian people) entitled to 17 (arch) dioceses in which the archdiocese of Bar is included, the reason for the indirect rupture leading to the St. Jerome's affair. The affair began with the invasion of Italian irredentists in order to prevent the opening of the Institute, they were actually the Italo-Serbs. Croats raised a complaint against them which was

denied to the general astonishment, and the administration of property was entrusted to the Austro-Hungarian envoy. Then the Montenegrins arrived who wanted the breve to refer to them as well, that is to the Archdiocese of Bar which Vatican rejects. However, at the instigation of the Croatian episcopate, the archdiocese of Bar still managed to achieve what it wanted and entered the *Slavorum gente*. The Montenegrin delegation came to Rome, and Lujo Vojnovic used all possible tricks and political fraud in order to take away the right of Croatia to the Institute, to change its name, or at least add the Serbian name. The St. Jerome's Institute, not guilty nor ashamed, became subject to political manipulation and attempts to establish the Serbian hegemony. Their intentions were partly successful, managing to persuade the Holy See to restore the old Illyrian name, the Archbishop Bar had the same rights as Croatian bishops. It happened what should not have happened, the teaching of the Serbian language and the Cyrillic alphabet was allowed in a Croatian Roman Catholic institution.